



2011. SZEPTEMBER 17. SZOMBAT

JEREMIÁS PRÓFÉTA KÖNYVE 16,14–21

Ígéret a hazatérésről

^{16,14}De majd eljön az idő - így szól az Úr -, amikor nem azt mondják többé, hogy él az Úr, aki fölhozta Izráel fiait Egyiptom földjéről, ^{16,15}hanem azt, hogy él az Úr, aki fölhozta Izráelt észak földjéről és mindazokból az országokból, amelyekbe szétszórta őket. Mert visszaviszem őket földjükre, amelyet őseiknek adtam. ^{16,16}Íme, sok halászt hívatok - így szól az Úr -, hogy halásszák ki őket. Azután sok vadászt hívatok, hogy hajsák össze őket minden hegyről, minden halomról és sziklahasadékból. ^{16,17}Bizony, szemmel tartom minden útjukat. Nem rejtőzhetnek el előlem, és nem maradhat rejtve bűnük szemem előtt. ^{16,18}Előbb azonban kétszeresen megfizetek nekik bűnükért és vétkükért, mert meggyalázták országot holt bálványaikkal, és tele lett örökségem utálatos szokásaikkal.

A pogányok is megtérnek

^{16,19}Ó, Uram, én erőm és mentsvárom, menedékem a nyomorúság idején! Hozzád jönnek majd a nemzetek a föld legszéléről is, és ezt mondják: Bizony, hamis isteneik voltak elődeinknek, hiábavalók, egyik sem ér semmit! ^{16,20}Hiszen nem istenek azok, akiket istenként készít magának az ember! ^{16,21}Ezért most megmutatom, ezúttal megmutatom nekik kezemnek hatalmát, és megtudják, hogy Úr az én nevem!



Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

A Jer 16,14–21 szakasz szerkezetileg nem képez egy egységet, illetve szorosan hozzátartozik az előző (napi) perikópához. A különböző kommentárok is eltérő módon tagolják a 16. fejezetet. A legtöbb esetben 16,10–18 képez egy egységet, tehát a napi igeszakasz „derekas” része a 16–18. versek teológiai mondanivalója az előző

(napi) versek gondolatát viszik tovább. Azt is szükséges figyelembe venni, hogy a 16,14–15 versek a 23,7–8-ban majdnem szó szerint megtalálhatóak. A 16,16 elé való beillesztésének valószínűleg az oka, hogy a zsinagógai istentiszteleteken a szakasz felolvasása során az ítélettel való fenyegetések közepette kitekintést nyújtsanak az akkor már bekövetkezett új üdveseményre is.¹ A szakaszt lezáró 16,19–21 versek tulajdonképpen himnikus betoldásnak tekintendők, s nem ritkák a prófétai könyvekben (lásd Ám 4,13; 5,8; 9,5.6.) Tartalmilag több ponton rokonságot mutat a Zsoltárokkal vagy Ézsaiás könyvével, egyrészt JHWH segítségét illetően (Zsolt 27,1; 28,7; 31,5; 59,18), másrészt pedig, hogy JHWH szabadítása nyilvánvalóvá válik az egész világ számára (Ézs 52,10; Zsolt 98,3; 67,8.)

A napi igeszakasz „összeállítás” jóllehet nem tudatos teológiai koncepció eredménye, mégis szép liturgiai ívet rajzol meg. A 14–15. versek Isten szabadító tettét hirdetik – ez lehet minden Istenről való beszéd alapja. (Érdemes figyelembe venni és adott esetben hangsúlyozni is a Tízparancsolatra való utalást, nem csak a szöveg összefüggés miatt, azaz, hogy a Jer 16,14 idézi a Dekalógust, hanem azért is, mert ott is előbb szólal meg a szabadító Isten és csak azután jönnek a „parancsolatok”) a 16–18 a bűn, büntetés, bűnbánat köré koncipiálódhat. A záró versek doxologikus írá-

¹ Biblia – Magyarázó jegyzetekkel, 881.

nya már első olvasatra is egyértelműnek tűnnek. Jóllehet a fő mondanivaló az ítélet teológiai gondolata köré csoportosul, de éppen az elé illesztett „kegyelemhirdetés” és a hozzácsatolt doxológia azt üzeni, hogy nem a büntetés és nem az ítélet Isten utolsó szava az emberhez.

Éppúgy, ahogyan az előző napi ígérésben (16,1–13) a nép bűne és büntetése állt a próféta igehirdetés középpontjában, úgy a mai szakasz magva is ehhez a teológiai témához kötődik leginkább a 16,16–18-ban. Jóllehet itt sokkal inkább JHWH büntetésének a „technikája” kerül az előtérbe. A halások és vadászok gyakorlatilag a babiloniakat jelentik, akik JHWH eszközeként hajtják végre a népen a kiérdemelt büntetést. Ahogyan a jó halász és ügyes vadász elől nem rejtőzhet el a potenciális préda, úgy Isten elől sem rejtőzhet el senki, aki kiérdemelte a büntetését. Míg a 16,10–13-ban a bűn és bűnhődés temporálisan jelenik meg – tehát generációról generációra öröklődik mind a bűn, mind pedig a büntetés és bűnhődés – úgy a 16,16–18-ban lokálisan ábrázolja a Szentíró: a büntetés mindenhol utoléri a bűnöst.

Érdeemes ezen a ponton az Isten omnipraesentiajának gondolatát felvetni. Nincs egyetlen olyan pontja vagy szegmense az életnek, ahol Isten nem lenne jelen. Éppen a bűneset történetének szemléletes ábrázolása teszi ezt már a kezdetek kezdetén egyértelművé: a bűnös ember nem rejtőzhet el az őt számon kérő Isten elől. De a 16,10–13 temporális koncepciójához visszacsatolva elmondható: ahogyan időben a következő generációnak számolnia kell az elődök bűneivel és azok következményeivel, úgy térben sincs olyan vákuum, ahol ne kellene számolni Istennel.

A büntetés és ítélet oka ismét a klasszikus véteknek számító bálványimádásban keresendőek. Az ítélet azonban nem személytelen és nem egy „csak” bosszúra éhes isten képét vetíti elénk. Az hogy JHWH saját országának meggyalázásáért és örökségének bálványokkal való megfertőzésért sújtja ítélettel a népét, személyes érintettséget mutat. Magának Istennek is fáj, ha népe vétket követ el. Az igehirdetés aktualizálásánál ez mindenképp arra figyelmezteti a mai prédikátort, hogy kerülje az ítélő bíró szerepét: egyrészt azért mert nincs az ítélő bíró pozíciójában, másrészt nem az ítélő Istent kell hirdetni, hanem a bűnös népéért aggódó Urat, akit bánt, ha népe rossz útra tér. A hangsúlynak nem a büntetésen kell lenni, hanem éppen ezért a bűn elkerülésén.



1. Folytatódik az ítélethirdetés. Ahogyan nemzedékek nem tudnak megszabadulni az elődök vétkeiktől és a bűnhődéstől, úgy a jelenben sem lehet elrejtőzni Isten haragja előtt. Isten szeme mindent lát – mondjuk ma is sokszor. S talán bele sem gondolunk abba, hogy mennyi (teológiai) igazság rejtőzik e mondás mögött. Szeretne a ma ember is elrejtőzni Isten színe előtt. S ebben az igyekezetben a keresztyén ember sem érdektelen. Sőt! Igazából éppen a hívő ember szeretne néha Ádámkán és/vagy Évaként elrejtőzni a Mindenható mindentlátó szemei előtt. Jó lenne néha egy kicsit Isten nélkül élni. Jó lenne néha egy kicsit bűnös életet élni. De Isten mindenütt ott van: időben és térben. Nincs olyan része az ember és az emberiség életének és életterének, ahol ne kellene számolni az Isten jelenlétével. Az Isten előtt nem lehet elrejtőzni.

A gyermekek sokszor azt hiszik, hogy ha ők nem látják a felnőttet – akkor a felnőtt sem látja őket. De nem így vagyunk mi is (felnőtttek) az Istennel szemben? Néha úgy gondoljuk, ha mi nem megyünk templomba, vagy Isten nélkül folytatjuk életünket, akkor azt tehetünk, amit csak akarunk, mert kikerültünk az Isten látószögéből és hatósugarából? Az igeszakasz nem csupán az ítéletre nézve üzeni azt, hogy nem lehet az Isten előtt elrejtőzni, hanem arra nézve is: Isten mindenütt jelen van. Ez egyben pozitív üzenet is: sehol sem vagyunk Isten nélkül – sehol sem vagyunk egyedül.

2. Az Istenről való képalkotásnak a legnagyobb veszélye az egyoldalúság: csak egyfajta Istent ismerünk. Legyen az ítélő, szerető, büntető, megbocsátó stb. A Szentírás (és mai igeszakaszunk) azonban éppen arról tesz bizonyosságot, hogy Isten mindig több, sokrétűbb, mint, amit mi éppen elképzelünk vagy gondolunk róla. Nem az ítélő Istené az utolsó szó. Sőt! Nem az ítélet és büntetés az Isten első és utolsó szava. A nép egykoron számolhatott a szabadulással. Ma a keresztyén embernek is számolnia kell az Isten szabadításával, azzal hogy nem a világ erői, nem a halál kötelékei győznek, hanem az Isten! Jézus Krisztus a végső szó az Isten részéről, és minden, ami ebben a névben rejtőzik és benne foglaltatik.

3. Éppen ezért nem lehet az embernek sem a panasz, a csüggedés és a félelem az utolsó szava, hanem a hálaadás és a hitvallás az erős Istenről (19–21. versek). Az Istenről való hitvallás nem csupán egy liturgiai fordulat, kultikus eszköz. S nem csak az Istennek van szüksége arra. Hanem sokkal inkább nekünk, embereknek. Amikor hitvallást teszünk Istenről, akkor egyúttal beismerjük azt is, hogy mennyire életképtelenek azok a dolgok, amibe mi hittünk. Az Isten népének visszavisszatérő bűne volt a bálványimádás, de nem mi magunk is bálványként hiszünk evilági lehetőségekbe? A mai igeszakasz erre is hív bennünket, hogy hitvallásként vessünk véget mai bálványimádásainknak, és Istent tekintsük örök forrásának és életünk mentsvárának.